

JUSTIȚIA CA FUNCȚIE

VASILE-SORIN CURPĂN

CONSTANTIN-FLORENTIN GRĂDINARU

COSMIN-ȘTEFAN BURLEANU

1. Funcția de a judeca și corelația cu principiul “separației puterilor în stat.”

În statul de drept, puterea emană de la popor și aparține acestuia.

Datorită acestui fapt, puterea etatică este unică, suverană și indivizibilă.

În scopul îndeplinirii atribuțiilor ce revin statului, există diferite categorii de organe care exercită, fiecare în parte, funcții specifice.

În literatura juridică de specialitate a fost emisă teza potrivit căreia, principiul separației puterilor în stat, în forma clasică, trebuie “amendat”.¹⁾

Acest principiu este considerat “mai mult o morală, decât un principiu de articulare riguroasă a mecanismului statal”.²⁾

Alți autori au apreciat că separația puterilor în stat reprezintă “un simbol al libertăților noastre care face parte din mitologia politică”.³⁾

Constituția României, adoptată prin referendum la data de 08.12.1991, nu a consacrat în terminis, principiul separației puterilor în stat.

Considerăm că acest principiu a fost avut în vedere la momentul elaborării Constituției întrucât legea fundamentală reglementează separat atribuțiile Parlamentului, Președintelui, Guvernului și Autorității judecătorești.

În dispozițiile art. 80 alin. 2 din Constituția României, este utilizată expresia “puterile statului”, iar în art. 1 din Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească care se referă la “puterea judecătorească” se prevede că aceasta “este separată de celelalte puteri ale statului, având atribuții proprii...”

Judecătorul în statul de drept trebuie să aibă un rol esențial concretizat în impunerea puterii de control în raport cu cetățenii și cu celelalte puteri constituite în stat.

Judecătorul este o emanație a Statului; el depinde de celelalte puteri ale statului însă misiunea sa este de a le controla. Judecătorul își manifestă în exterior activitatea prin dualitatea drept-forță.

Datorită activității speciale desfășurată de judecător, acestuia trebuie să i se asigure garanții în raport cu celelalte puteri.

Pentru a exista o putere judecătorească autonomă trebuie să fie prioritar îndeplinite trei condiții respectiv: organele care pronunță dreptul să fie adecvate acestei funcții;

¹⁾ I. Deleanu. Drept Constituțional și instituții politice, II, Ed. Fundația “Chemarea”, Iași, 1992, pag. 32

²⁾ I. Deleanu. Drept Constituțional și instituții politice, II, Ed. Fundația “Chemarea”, Iași, 1992, pag. 32

³⁾ R. Perrot, Institutions Judiciaires, 4 édition, Ed. Montehrestien, Paris, 1992, pag. 426-428

de desemnarea judecătorilor să nu depindă de factorul politic și să fie asigurată independența efectivă a persoanelor fizice investite cu funcția de judecător.¹⁾

Pentru existența statului de drept este necesar ca deciziile organelor de stat să fie, la toate nivelurile, limitate de existența normelor juridice, a căror respectare este garantată de intervenția judecătorului.

Deci judecătorul reprezintă cheia de boltă și condiția de realizare a statului de drept.

Ierarhia normelor juridice și incidența acestora nu devine efectivă decât dacă este sancționată din punct de vedere juridic. De asemenea, drepturile fundamentale nu sunt asigurate în mod real decât în măsura în care judecătorul poate să le asigure protecția.

Judecătorul în calitatea sa de garant al drepturilor fundamentale, având rolul de apărător al valorilor sociale, este împuternicit să le ocrotească, chiar și împotriva voinței majorității.

Controlul, fie de constituționalitate a legilor, fie de legalitate a actelor administrative, fie pentru respectarea drepturilor fundamentale, reprezintă criteriul esențial care caracterizează statul de drept.

Dacă în sistemul statului autoritar, garanția drepturilor este atribuită legii, judecătorul fiind considerat un slujitor al legii, în sistemul statului de drept judecătorul reprezintă un garant al acesteia.

Dezvoltarea actuală a statului de drept implică o concepție nouă cu privire la democrație. Democrația presupune respectul pluralismului, participarea directă a cetățenilor la treburile publice și garantarea drepturilor și libertăților inerente personalității umane. Din această perspectivă, existența judecătorului nu apare ca o denaturare, ea fiind un instrument de realizare a exigențelor democrației.

Judecătorul fiind supus legii trebuie să realizeze un echilibru între majoritate și respectul drepturilor fundamentale. Justiția se identifică, din acest punct de vedere, cu etica și înțelepciunea.

Justiția fiind exercitată ca o putere independentă realizează echilibrul funcțiilor legislative și executive prin intermediul controlului de constituționalitate a actelor normative și de legalitate a actelor administrative.

Puterea judecătorească este aceea care permite ca declarațiile de drepturi și garanțiile constituționale proclamate să poată deveni mai mult decât formulări teoretice și să aibă forță obligatorie pentru indivizi, pentru autorități și, în ultimă instanță, pentru stat.

Judecătorul, fiind titular al puterii judecătorești, este investit cu puterea de a judeca – *jurisdictio* – iar această putere este echivocă: judecătorul aparține statului care îl investește în funcție însă el este obligat să exercite control asupra autorităților statului.

Judecătorul reprezintă, în același timp, puterea statului și contraponderele acestei puteri. La origine, puterea judecătorească este o emanație a statului și din această cauză judecătorul se conformează regulilor și valorilor societății. Dar, în același timp, puterea judecătorească acționează ca o frână, ca o contrapondere, deoarece are aptitudinea de a controla legalitatea actelor administrative, constituționalitatea actelor legislative sau executive și poate asigura apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor de orice vătămare care poate proveni chiar de la organele altei puteri constituite în stat.

Orice imagine am avea despre justiție, aceasta trebuie să fie independentă.

---

¹⁾ R. Martin, J. Martin, *Le troisième pouvoir*, Presses des Editions CEF, Nisa, 1989, pag. 28-29; I. Deleanu, M. Enache, *Statul de drept*, în *dreptul nr. 7 / 1993*, pag. 8

În statul de drept, independența judecătorilor nu este un privilegiu acordat membrilor corpului judecătoresc, ea reprezentând o garanție pentru cetățeni. Orice subiect de drept trebuie să aibă acces la justiție pentru a obține o hotărâre judecătorească care să-i asigure respectarea drepturilor subiective privitoare la persoană, la bunuri și la celelalte valori sociale ocrotite de lege. Acest drept – confirmat prin liberul acces la justiție – ar fi iluzoriu dacă judecătorul nu ar fi independent și imparțial.

De aceea apreciem că independența reprezintă o garanție a imparțialității judecătorului. Imparțialitatea presupune adoptarea unei poziții de detașare în raport cu părțile din proces, de sistemul politic și de interesele generale sau particulare ale subiectelor de drept.

Judecătorul nu trebuie să aibă nici un interes, nici general, nici particular, în soluționarea cauzei cu care a fost investit, deoarece el nu reprezintă pe nimeni, având doar rolul de protector al drepturilor subiective vătămate.

Nici o voință și nici un interes nu pot condiționa judecata sa, nici măcar interesul majorității. În mod diferit, în raport cu puterea legislativă sau cu cea executivă, care sunt puteri ale majorității, judecătorul împarte dreptatea în numele legii, ca exprimare a voinței suverane a poporului, dar nu în numele majorității, el trebuind să apere și libertățile minorității.

Independența și implicit imparțialitatea judecătorului cere separarea instituțională a acestuia în raport cu părțile, cu acuzația publică sau cu alte puteri constituite în stat.

Independența judecătorilor trebuie să fie reală și concretizată în practică, în modul de organizare judecătorească, oferind sistemului mijloace operaționale necesare exigențelor societății contemporane și abolind structurile arhaice, de paternalism guvernamental, existente întotdeauna în ceea ce privește pe judecător.

Independența puterii judecătorești trebuie să fie funcțională, organică și economică.

Independența organică și funcțională a judecătorilor se caracterizează prin existența unui organ de “guvernare” a corpului judecătoresc – Consiliul Superior al Magistraturii – și prin posibilitatea corespunzătoare condițiilor din fiecare țară de a avea și alte consilii ale judecătorilor, prin inexistența oricărei subordonări între judecători, a directivelor adresate judecătorilor din instanțele inferioare, prin inexistența oricărui sistem de ierarhie între judecătorii aceleiași instanțe cu privire la judecarea și soluționarea cauzelor.

Judecătorii nu trebuie să primească ordine sau instrucțiuni, cu excepția deciziilor pronunțate de instanțele superioare de control judiciar în soluționarea căilor de atac (apel, recurs).

Justiția contemporană necesită o adevărată independență, realizată prin înființarea unui organism de autogovernare a judecătorilor - Consiliul Superior al Magistraturii.

2. Independența instanțelor și a judecătorilor – privire de ansamblu

Din Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii, adoptate la Milano, în anul 1985 și confirmate de Adunarea Generală a O.N.U. în același an, rezultă că independența judecătorilor trebuie garantată de stat și enunțată în Constituție sau în altă lege națională, iar celelalte puteri constituite în stat trebuie să o respecte (pct. 1).

Constituția României, adoptată prin referendum la data de 08.12.1991, proclamă în art. 124 alin. 2 că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

Textul constituțional precizat anterior este în concordanță cu Proiectul de principii privind independența puterii judecătorești, adoptat la Siracusa în Italia, în anul 1981, cu Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești adoptate de Adunarea Generală O.N.U. prin două rezoluții, în anul 1985.

Referitor la preocupările privitoare la consacrarea principiului independenței judecătorilor, pe plan mondial, precizăm că au fost adoptate de organismele internaționale și alte acte declarative, cum ar fi: Proiectul de Declarație Universală, privind independența justiției, elaborat de Dr. Singhvi, în anul 1987; Principiile de la Tokyo privind independența puterii judecătorești în regiunea juridică asiatică, adoptate în anul 1981; Codul Asociației Internaționale a Avocaților privind standardele minime de independență a puterii judecătorești, adoptat în capitala Indiei, New Delhi, în anul 1982 și respectiv Proiectul standardelor independenței puterii judecătorești și a profesiei de avocat, elaborat în anul 1986. De principiu, în literatura juridică se acreditează teza că independența judecătorilor poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă:

- o independență funcțională a judecătorilor;
- o independență personală a acestora.

Independența funcțională – pornește de la ideea că justiția se realizează prin intermediul unei categorii specializate de organe, apte să îndeplinească funcția de judecată.

De asemenea, justiția trebuie să se înfăptuiască pe baza normelor de drept prestabilite de puterea legislativă.

Din punct de vedere funcțional puterea judecătorească trebuie să statueze asupra cauzelor deduse judecării fără restricții, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte din partea justițiabililor sau din partea altei puteri constituite în stat sau a grupurilor de presiune. Independența funcțională a judecătorului este organic legată de poziția acestuia în raport cu ceilalți judecători de la aceeași instanță, de la instanțele de control judiciar ierarhic superioare sau în raport cu judecătorii care îndeplinesc atribuțiile de conducere a respectivei instanțe de judecată, unde funcționează judecătorul.

Aceste principii declarative se regăsesc în documentele internaționale enunțate anterior și în mod deosebit în dispozițiile art.2 din Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești, adoptate de Adunarea Generală a O.N.U., în anul 1985.

În România, în conformitate cu legislația în vigoare, independența funcțională a judecătorilor este consacrată în mod indirect, în dispozițiile legii fundamentale, Constituția.

Art. 125 alin. 1 din Constituție prevede că: justiția se realizează prin Curtea Supremă de Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

Legea organică, respectiv Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească, republicată, a stabilit, în dispozițiile art. 10, că instanțele judecătorești sunt judecătoriile, tribunalele, curțile de apel și Curtea Supremă de Justiție. În limitele stabilite prin lege, vor funcționa și instanțele militare.

Din considerentele expuse rezultă că, în statul român, instanțele judecătorești constituie un sistem distinct de organe care intră în componența puterii judecătorești.

Stabilirea prin lege a instanțelor judecătorești, a numărului acestora, a procedurii de judecată și a competenței reprezintă, în opinia noastră, un element fundamental, o piatră de temelie în consacrarea independenței funcționale a judecătorilor.

Deoarece art. 123 din Constituție prevede că justiția se înfăptuiește în numele legii (alin. 1) și că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii (alin. 2), generează totală independență a judecătorilor în raport cu puterea legislativă sau cu exponenții puterii executive.

Independența judecătorilor nu privește însă raporturile cu dreptul pozitiv. Altfel spus, judecătorul nu este independent față de lege.

Puterea judecătorească este chemată să aplice dreptul. Ea nu poate refuza aplicarea legilor nici în mod direct și nici indirect prin interpretare – în spiritul contrar voinței legiuitorului – întrucât în acest fel s-ar îndepărta de nobilele scopuri ale pronunțării dreptului în condiții de independență și imparțialitate.

Independența judecătorului presupune și o latură **personală**, referitoare la statutul acestui personaj cheie al societății contemporane. Independența personală se manifestă, cu prioritate, în privința carierei profesionale a judecătorului cu scopul de a-l feri pe acesta de ingerințele și capriciile celorlalte puteri constitutive în stat și în mod deosebit în raport cu puterea executivă.

Independența funcțională trebuie să fie dublată de independența personală a judecătorului, întrucât în acest mod se poate asigura și garanta o independență reală a reprezentanților puterii judecătorești.

Deoarece statutul judecătorului – cu privire specială asupra condițiilor de selecționare, a modului de investire în funcție, a constatării abaterilor disciplinare și a aplicării sancțiunilor disciplinare – va fi analizat pe larg în cap. III, vom prezenta, în mod succint, elementele care compun și garantează totodată independența personală a judecătorului.

Curtea europeană a drepturilor omului a statuat că reprezintă criteriile de apreciere a independenței personale, următoarele condiții: selecționarea și numirea judecătorului, durata numirii în funcție și existența garanțiilor conferite judecătorului împotriva oricăror influențe exterioare actului de justiție.

În țara noastră judecătorii sunt selecționați, în conformitate cu legislația în vigoare, ulterior fiind numiți în funcție prin Decret al Președintelui României, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

Investirea candidaților în funcția de judecător cunoaște pe plan internațional două modalități: fie ca urmare a numirii, fie ca urmare a organizării de alegeri.

Considerăm că sistemul alegerii judecătorilor ar conduce la dependența acestora în raport cu electoratul sau în raport cu grupurile de presiune din cadrul societății.

Exponenții puterii legislative (deputați, senatori) sunt aleși de electorat cu scopul elaborării și aplicării politicii, în acord cu programele de guvernare adoptate de partidele politice.

Judecătorii în calitate de membri ai puterii judecătorești, nu exercită funcția în temeiul opțiunilor politice și nu au ca scop elaborarea politicii generale a statului. Rolul judecătorilor se circumscrie aplicării legii și drept consecință se extinde și cu privire la controlul modului în care se aplică dreptul pozitiv.

De lege lata, numirea judecătorilor în România, cu excepția judecătorilor stagiari, se face de Președintelui României prin decret prezidențial.

Pentru a estompa intervenția puterii executive și rolul acesteia în numirea judecătorilor, Constituția României a înființat Consiliul Superior al Magistraturii, care are atribuția de a propune șefului statului candidații în vederea numirii în funcțiile vacante.

În acord cu prevederile punctului 10 din Principiile fundamentale asupra independenței magistraturii, recrutarea judecătorilor se realizează cu prioritate, prin concurs sau examen de admitere în magistratură sau ca urmare a absolvirii Institutului Național al Magistraturii.

Numirea în funcție a judecătorilor nu este limitată decât de vârsta legală de pensionare (57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați).

O situație particulară se constată în privința judecătorilor Curții Supreme de Justiție, care sunt numiți în funcție pentru o perioadă de 6 ani, existând posibilitatea reinvestiri în funcție. Judecătorii Curții Supreme de Justiție nu pot depăși, în funcție, vârsta de 70 de ani.

Tot circumscrisă laturii personale a independenței judecătorilor este instituția inamovibilității.

Inamovibilitatea este o instituție în virtutea căreia judecătorii nu pot fi revocați din funcție, suspendați, transferați, pensionați sau sancționați disciplinar decât în cazurile și în condițiile prevăzute de dispozițiile legale.

Guvernele autoritare nu doresc instituirea inamovibilității corpului judecătoresc, chiar luptă împotriva legiferării acestei instituții, considerând-o o piedică în calea realizării obiectivelor guvernării.

Fără îndoială acordarea “inamovibilității judecătorilor” trădează caracterul democratic al statului și respectul puterilor etatice față de lege.

În țara noastră inamovibilitatea judecătorilor a fost consacrată prin Legea Curții de Casație din 24.01.1861.

În dispozițiile art. 17 din această lege se prevedea că funcțiile de președinte și de membri la Curtea de Casație sunt inamovibile.

Legea pentru organizarea judecătorească din data de 09.07.1865 a stabilit în cadrul titlului IX, intitulat “Despre inamovibilitate”, că președinții, membrii și supleanții Curții de apel și tribunalelor vor fi inamovibili potrivit legiurilor speciale (art. 103).

Un pas înainte în privința instituirii inamovibilității în țara noastră a fost realizat prin Legea pentru organizarea judecătorească din 1.09.1890.

Art. 90 din această lege a stabilit că devin inamovibili, din momentul promulgării legii, președinții și consilierii Curților de Apel precum și președinții de tribunal “care au” titlul de licențiați sau doctori în drept.

Inamovibilitatea instituită prin Legea pentru organizarea judecătorească din 01.09.1890 limita cazurile de încetare a funcției de judecător la: demisie, atingerea limitei de vârstă precum și transferarea sau înaintarea în grad (promovarea) fără consimțământul judecătorului.

Judecătorii puteau fi destituiți doar pentru motive disciplinare sau dacă aceștia erau condamnați definitiv pentru crime sau pentru delikte nominalizate de lege, în art. 52 pct. 3.

Alte etape în privința acordării și consolidării inamovibilității sunt reprezentate în adoptarea legilor pentru organizarea judecătorească din 24.03.1909 și respectiv din data de 25.06.1924.

Asupra acestor aspecte nu vom insista deoarece urmează a fi tratate pe larg în cadrul capitolului consacrat modului de investire în funcție al judecătorilor.

Considerăm că este firesc să precizăm că inamovibilitatea judecătorilor a fost contestată și criticată.

Profesorul Eugen Heroveanu spunea că inamovibilitatea fără garanții, poate deveni o primejdie serioasă; ea poate perverti sufletele cele mai pure și poate înlocui progresul prin rutină.

Scopul principal al acordării inamovibilității judecătorilor îl reprezintă protejarea acestora în raport cu puterea executivă.

Judecătorul este apărut de instituția inamovibilității în condițiile în care își exercită atribuțiile de serviciu și are o conduită profesională și socială demnă. În situația în care judecătorul săvârșește abateri disciplinare sau încalcă regulile de conduită prevăzute de Codul deontologic al magistraților, se va angaja în formale prestabilite și în condițiile legii răspunderea juridică disciplinară.¹⁾

Tot sub aspectul personal, independența judecătorilor este asigurată prin stabilirea unei salarizări corespunzătoare a judecătorilor.

Fiind îngădit prin incompatibilități și interdicții, prin modul în care judecătorul este perceput în spectrul social (sub raportul calității morale a conduitei sale), la care putem adăuga cantitatea și calitatea muncii pe care o prestează, judecătorul trebuie să dispună de un salariu decent care să compenseze toate restricțiile pe care societatea i le impune.

În sfârșit, pentru a contura elementele care compun, sub aspect personal, independența judecătorului este necesar să ne referim și la formația profesională.

În scopul asigurării independenței, judecătorul trebuie să studieze continuu doctrina juridică și jurisprudența.

Este recomandabil ca judecătorii, în general să se specializeze în cadrul formelor de învățământ postuniversitar și, în special, prin înscrierea la doctorat, care reprezintă forma cea mai înaltă de organizare a învățământului superior.

Aceasta întrucât un judecător slab pregătit sau ignorant este predispus mai ușor la dependență în raport cu alte autorități sau cu justițiabilii.

De altfel Legea pentru organizarea judecătorească prevede, în dispozițiile sale, că judecătorii sunt obligați să efectueze periodic, conform programării, aprobate de ministrul justiției, stagii de pregătire sau de perfecționare profesională.

Independența unui judecător implică din partea persoanei fizice investită cu această funcție anumite calități morale, între care amintim: curaj, obiectivitate și erudiție.

Așadar toate elementele analizate trebuiesc grefate pe caracterul și pe profilul moral al persoanei investite în funcția de judecător, pentru că scopul ultim al asigurării independenței îl reprezintă pronunțarea unor hotărâri judecătorești legale, temeinice și demne de încrederea societății.

3. Actul jurisdicțional – principalul act elaborat de judecători

În activitatea desfășurată, judecătorul dispune de două prerogative esențiale, respectiv:

- aptitudinea de a soluționa conflictele deduse judecății, ceea ce presupune puterea de a “spune dreptul” – jurisdicție;
- aptitudinea de a ordona executarea hotărârilor care au rămas definitive - imperium;

---

¹⁾ P. Vasilescu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol. I Ia^o, pag. 299.

Prin noțiunea de **act jurisdicțional**, se înțelege actul prin intermediul căruia judecătorul pronunță dreptul.

Cel mai important act jurisdicțional îndeplinit de judecător îl constituie hotărârea judecătorească.

Hotărârea judecătorească reprezintă actul procesual prin intermediul căruia instanța de judecată statuează asupra cauzei deduse judecării.

În literatura juridică **procesual-penală**, noțiunea de hotărâre judecătorească prezintă două accepțiuni:

- într-un sens larg – lato sensu – hotărârea judecătorească desemnează actul procesual prin care instanța soluționează cauza penală;

- într-un sens restrâns – stricto sensu - hotărârea judecătorească reprezintă actul ultim, final al instanței de judecată.

Deoarece în procesul penal român judecata – ca fază procesuală – se poate desfășura în trei grade de jurisdicție legiuitorul a clasificat hotărârile judecătorești în funcție de gradul de jurisdicție în care sunt pronunțate.

Astfel, hotărârile judecătorești pot fi pronunțate în primă instanță sau după caz, în căile de atac (ordinare sau extraordinare).

În raport de problemele pe care le rezolvă instanța de judecată, sunt clasificate în: hotărâri prin care se rezolvă fondul cauzei și respectiv hotărâri prin care sunt rezolvate alte chestiuni impuse de desfășurarea procesului penal.

Art. 311 Cod procedură penală prevede că hotărârile judecătorești cuprind trei categorii: sentințe, decizii și încheieri.

În dispozițiile art. 311 alin. 1 Cod procedură penală se precizează că sentința este hotărârea prin care cauza este soluționată de prima instanță de judecată sau prin intermediul căreia instanța se dezinvestește fără a soluționa cauza.

Art. 345 din Cod procedură penală prevede că în soluționarea unei cauze penale, instanța de judecată hotărăște prin sentință, care poate fi, după caz, de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal.

O altă situație în care instanța pronunță o sentință este cazul în care aceasta se dezinvestește fără a soluționa cauza penală. Intră în această categorie hotărârile judecătorești prin care instanța își declină competența, în conformitate cu art. 42 Cod procedură penală sau hotărârile prin care instanța de judecată restituie cauza la procuror pentru refacerea sau completarea urmăririi penale (art. 332 și art. 333 Cod procedură penală).

De asemenea, prima instanță de judecată va pronunța o sentință penală în situația în care soluționează o cale de atac extraordinară.

Potrivit dispozițiilor art. 403 alin. 3 Cod procedură penală, cu ocazia judecării în principiu a cererii de revizuire, instanța dispune prin **încheiere**, admiterea în principiu a cererii de revizuire sau prin **sentință** va dispune admiterea sau respingerea cererii de revizuire în fond.

Decizia este – în conformitate cu prevederile art. 311 alin. 2 Cod procedură penală – hotărârea judecătorească prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului, recursului în anulare, recursului în interesul legii precum și hotărârea pronunțată de instanța de recurs cu ocazia rejudecării cauzei.

Încheierile sunt toate celelalte hotărâri judecătorești, date de instanțele de judecată în cursul judecării cauzei (art. 311 alin. 3 Cod procedură penală).

Instanța de judecată rezolvă, prin intermediul încheierilor de ședință, toate chestiunile care nu implică necesitatea pronunțării unei sentințe sau a unei decizii.

În materie penală, prin încheierea de ședință, instanța de judecată poate dispune: amânarea cauzei penale pentru lipsa de apărare fie la cererea părții, fie din oficiu; admiterea sau după caz respingerea unor probe; luarea, înlocuirea sau revocarea măsurilor preventive.

În materie **procesual – civilă**, hotărârea judecătorească este definită ca reprezentând actual final și de dispoziție al instanței de judecată prin care se soluționează, în orice cauză civilă, conflictul dintre părțile litigante.

Analiza tezei subscrise anterior ne edifică asupra următoarelor două trăsături distinctive (caracteristice) ale hotărârilor judecătorești:

- este actul concluziv al judecării sau cu alte cuvinte, este ultimul act prin care instanța de judecată realizează sinteza activității procesuale care s-a desfășurat în cauza soluționată;

- este actul prin care instanța de judecată își exercită puterea de a decide și de a ordona asupra modului în care s-a impus soluționarea neînțelegerilor care s-au ivit între părțile litigante.

În privința denumirilor date hotărârilor judecătorești – în materie civilă – sunt de reținut precizările făcute prin dispozițiile art. 255 din Codul de procedură civilă. Textul menționat prevede: “Hotărârile prin care se rezolvă fondul cauzei în primă instanță se numesc **sentințe** iar hotărârile prin care se soluționează apelul, recursul, precum și recursul în interesul legii ori recursul în anulare se numesc **decizii**.”

Toate celelalte hotărâri date de instanță, în cursul judecării se numesc **încheieri**”.

În literatura juridică procesual civilă s-au adoptat mai multe criterii în vederea clasificării hotărârilor judecătorești:

Din punct de vedere al duratei lor în timp, hotărârile judecătorești se clasifică în:

- hotărâri propriu-zise, prin care se rezolvă fondul unei cauze și care au, de regulă, o acțiune nelimitată în timp;

- hotărâri provizorii, care au caracter temporar, prin intermediul lor luându-se măsuri vremelnice pe timpul judecării cauzei (hotărâri prin care se iau măsuri asiguratorii în timpul judecării proceselor de divorț – art. 613² (Cod procedură civilă).

Este de observat că hotărârile provizorii sunt independente de fondul cauzei; ele pot fi atacate în mod separat cu apel mai înainte de pronunțarea soluției finale.

Remarcăm, de asemenea, că hotărârile judecătorești provizorii, la finalul litigiului, după împrejurări urmează a fi menținute, modificate sau desființate.

Din punct de vedere al posibilităților de a fi atacate cu recurs, hotărârile judecătorești sunt:

- hotărâri definitive care sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs. Art. 377 alin. 1 Cod de procedură civilă prevede că sunt hotărâri definitive, hotărârile date fără drept de apel, hotărârile date în primă instanță care nu au fost atacate cu apel și hotărârile date în apel prin care se rezolvă fondul pricinii;

- hotărâri irevocabile care nu mai sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs.

Art. 377 alin. 2 Cod de procedură civilă prevede că sunt hotărâri irevocabile, hotărârile date în primă instanță fără drept de apel nerecurate; hotărârile date în apel nerecurate; hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluționat fondul pricinii și orice alte hotărâri care potrivit legii nu mai pot fi atacate cu recurs.

Din punct de vedere al conținutului, hotărârile judecătorești în materie civilă se clasifică în:

- hotărâri integrale care rezolvă în întregime litigiul între părți, dezinvestind instanța de judecată de întreaga cauză;

- hotărâri parțiale care sunt acele hotărâri judecătorești care se pronunță în cazul în care pârâtul recunoaște o parte din pretenția reclamantului și acesta acceptă să se dea o hotărâre în măsura recunoașterii (art. 270 Cod de procedură civilă).

Având în vedere modalitatea de “condamnare”, hotărârile judecătorești în materie civilă sunt:

- hotărâri cu o singură “condamnare”, prin care pârâtul este obligat către reclamant la efectuarea unei singure prestații: predarea unui bun determinat, efectuarea unei lucrări sau plata unei sume de bani etc.

- hotărâri cu “condamnări” alternative, sunt acelea care conțin două obligații pentru pârât dintre care una este principală iar cealaltă secundară, (pârâtul poate fi obligat la predarea unui bun mobil iar în caz de refuz poate fi obligat la plata contravalorii bunului mobil respectiv).

Am realizat o analiză succintă a principalului act jurisdicțional pentru ca să procedăm în continuare la stabilirea unor criterii în raport de care se poate identifica și delimita actul jurisdicțional privit în mod generic.

În literatura juridică de specialitate au fost formulate o serie de criterii formale, funcționale și organice în vederea delimitării actului jurisdicțional.

3.1. Criteriul formal al actului jurisdicțional

Sub aspect formal trebuie să remarcăm că judecătorul se exprimă prin decizii de speță care, de regulă, produc efecte în raport cu părțile din proces. Soluția dată de judecător privește un caz particular și în consecință ea nu are un caracter universal general și abstract identic cu cel al actelor juridice normative. Tocmai de aceea în dreptul pozitiv (art. 4 Cod civil) s-a prevăzut că: “este oprit judecătorului de a se pronunța, în hotărârile ce dă, pe cale de dispoziții generale și reglementare, asupra cauzelor ce-i sunt supuse”.

Judecătorul se exprimă întotdeauna prin decizii ulterioare.

Astfel, raporturile juridice procesual penale stabilite în procesul penal – și cu prioritate raportul juridic procesual penal fundamental dintre organele judiciare penale și inculpat – au drept obiectiv stabilirea, clarificarea și rezolvarea raportului juridic penal de conflict dintre societate, reprezentată prin organele statului, și infractor.

Judecătorul nu intervine în scopul prevenirii unei eventuale încălcări a unui drept subiectiv; el este chemat să statueze asupra unei stări conflictuale existente fie ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni (în procesul penal), fie ca urmare a nesocotirii unui drept subiectiv civil – patrimonial sau personal – nepatrimonial – pretins a fi încălcat sau nerecunoscut (în procesul civil).

Așa cum am precizat anterior, judecătorul se pronunță prin acte solemne denumite hotărâri judecătorești care trebuie să fie motivate pentru a se dezvălui raționamentul, în fapt și în drept, care a determinat adoptarea soluției.

În sfârșit, tot sub aspect formal, precizăm că întreaga activitate a judecătorului se desfășoară sub forma unui proces, după o procedură prestabilită care impune, de

principiu, publicitatea dezbaterilor, contradictorialitatea, oralitatea și garantarea dreptului la apărare.

3.2. Criteriul funcțional de delimitare a actului jurisdicțional implică asigurarea independenței judecătorului.

Rațiunea de existență a judecătorului este legată de soluționarea cauzelor deduse judecării în condiții de independență și de imparțialitate.

Actul judecătorului presupune o constatare rezultată din verificarea faptelor preexistente prin intermediul probelor administrate și încadrarea acestora în normele juridice în vigoare la momentul soluționării cauzei.

În acest fel judecătorul exprimă practic voința legii în cazul particular dedus judecării. Aceasta deoarece judecătorul independent în raport cu celelalte puteri constituite în stat și imparțial în raport cu părțile din proces este supus dreptului pozitiv, voinței legii.

Datorită faptului că judecătorul verifică conformitatea faptelor litigioase în raport cu normele de drept, actul jurisdicțional elaborat de acesta prezintă o caracteristică particulară materializată în autoritatea de lucru judecat.

Judecătorul pronunțând actul jurisdicțional se dezinvestește, iar cauza respectivă nu mai poate face obiectul unui alt proces.

Voința legii este ca orice hotărâre judecătorească cu autoritate de lucru judecat să fie prezumată că exprimă adevărul și în consecință să posede forță executorie, astfel încât în caz de opunere să poată fi pusă în executare prin intermediul coerciției etatice, cu ajutorul organelor de stat.

Referitor la autoritatea de lucru judecat care este tratată ca un element funcțional al actului jurisdicțional, precizăm că în doctrina juridică se face distincție între excepția lucrului judecat și prezumția lucrului judecat.

Excepția lucrului judecat presupune identitate de acțiuni, adică identitate de părți, obiect și cauză.

Prezumția lucrului judecat privește identitatea de chestiuni în două cauze diferite.

În jurisprudență s-a făcut precizarea că principiul autorității lucrului judecat privește și împiedicarea "... contrazicerilor în sensul că drepturile recunoscute unei părți sau constatările făcute printr-o hotărâre definitivă să nu fie contrazise printr-o altă hotărâre ulterioară, dată în alt proces."¹⁾

Considerăm că, în mod indirect, prezumția lucrului judecat este reglementată în dispozițiile art. 22 alin.1 Cod procedură penală, care prevede: "Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia."

3.3. Criteriul organic al actului jurisdicțional

Criteriul organic implică posibilitatea refacerii actului jurisdicțional prin intermediul căilor de atac.

Astfel, deși pentru anumite cauze calea de atac ordinară a apelului este exclusă, nefiind prevăzută de lege, respectiva hotărâre judecătorească (sentință, decizie sau încheiere) poate fi supusă controlului prin utilizarea căii de atac ordinară a recursului.

---

¹⁾ Tribunalul Suprem, decizia nr. 1849 / 1982, în Culegerea de decizii a T.S. pe anul 1982, pagina 114

În concepția noastră criteriul organic al actului jurisdicțional se materializează prin aplicarea principiului general admis al instanțelor succesive.

În doctrina juridică occidentală autorii s-au concentrat asupra unor elemente care delimitează acul jurisdicțional, respectiv: rezolvarea unui litigiu; în conformitate cu dreptul; potrivit anumitor forme; printr-un organ al funcției jurisdicționale a statului.¹⁾

Concluzionând în privința identificării justiției ca putere autonomă în stat trebuie să precizăm că această teză a întâmpinat dificultăți încă de la apariția și consolidarea principiului separației puterilor în stat.

Montesquieu, marele teoretician, autor al principiului separației puterilor, a considerat că “dintre cele trei puteri despre care vorbim, puterea judecătorească este într-un anumit sens nulă”.

Leon Duguit în *Tratatul de Drept Constituțional*, publicat în anul 1923, la Paris, consideră că pentru a admite existența autonomă a puterii judecătorești trebuie în prealabil demonstrat că în afara funcțiilor legislativă și executivă, statul exercită încă o funcție și anume cea jurisdicțională, care are în conținutul său acte juridice ce nu aparțin nici uneia dintre celelalte puteri.

Autorul menționat apreciază că delimitarea actelor ce aparțin exclusiv puterii judecătorești este dificil de realizat, întrucât actele juridice nu pot fi decât acte cu caracter normativ prin care fie se stabilesc reguli noi, fie se suprimă ori se modifică reguli vechi și respectiv acte administrative prin intermediul cărora se creează, se suprimă ori se modifică situații de drept obiectiv sau situații de drept subiectiv.¹⁾

Acest punct de vedere este puternic contestat de alți autori care susțin că împărtășirea acestei teze ar submina independența justiției. De altfel, luarea măsurilor în vederea aplicării legii și judecarea proceselor care se nasc din aplicarea textului legii, reprezintă două aspecte diferite, corespunzătoare în parte, la două funcții statale deosebite.

Datorită acestui fapt, puterea judecătorească constituie o putere distinctă în stat în special în raport cu puterea executivă.

Delimitarea puterii judecătorești în raport cu celelalte puteri constituite în stat rezultă din determinarea specificității funcției de jurisdicție față de funcțiile de legiferare și respectiv de executare a legilor.

Tocmai în acest scop în doctrina juridică au fost enunțate criteriile de delimitare a actului jurisdicțional (formal, funcțional și organic), criterii care au în vedere obiectul activității jurisdicționale și modul în care este organizată și funcționează justiția.

În premisele activității puterii judecătorești un rol primordial aparține ordinii normative, adică modului de desfășurare a relațiilor sociale, stabilite între membrii societății, în baza sistemului predeterminat a normelor de drept.

Tot o premisă a activității justiției este concretizată în producerea unor fapte de încălcare a normelor juridice, generatoare de prejudicii în privința drepturilor subiective ale subiecților de drept, ocrotite de ordinea normativă.

---

¹⁾ Montesquieu, *De l'esprit des lois*, traducere în limba română de Dan Bărbănuș, Editura „Tiințifică”, București, vol. I, pag. 200.

¹⁾ Léon Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, duxième édition, tom deuxième, Paris, 1923, pag. 308 și următoarele.

Rezultă că rațiunea de a exista a puterii judecătorești o constituie restabilirea echilibrului social stabilit prin normele de drept, ca urmare a examinării cazurilor litigioase și a sancționării comportamentelor ilicite.

A judeca înseamnă a declara care este dreptul ce se aplică în fiecare situație litigioasă, idee plastic sugerată de sintagma *juris-dictio*.

Activitatea jurisdicțională apare ca o activitate net distinctă în raport cu cea legislativă.

Judecătorul nu creează norme juridice; acesta veghează la aplicarea legii în cazurile de speță cu care a fost sesizat.

Această idee comportă amendări în sensul că judecătorul este obligat să creeze dreptul acolo unde acesta nu există.

Art. 3. Cod Civil Român precizează: “Judecătorul care va refuza de a judeca, sub cuvânt că legea nu prevede, sau că este întunecată sau neîndestulătoare, va putea fi urmărit ca culpabil de denegare de dreptate”.

Deci funcția jurisdicțională, deși subordonată legii, comportă pentru judecător o anumită libertate, în interiorul căreia acestuia îi revine competența de a stabili într-un mod autonom dreptul.

Aceste considerente nu acreditează ideea că activitatea jurisdicțională creează dreptul, deoarece soluția pronunțată de judecător, în lipsa unei prevederi legale, este doar o rezolvare de speță, ea neavând un caracter universal și general-obligatoriu.

Din punct de vedere al organizării puterii judecătorești precizăm că dreptul pozitiv (obiectiv), respectiv Constituția României și Legea pentru organizarea judecătorească, consacră puterea judecătorească ca fiind etatică, distinctă.

Constituția României structurează puterea suverană și indivizibilă a statului în “autorități publice”. Astfel în cap. VI din titlul III al Constituției sunt expuse principiile generale ale organizării judecătorești.

În dispozițiile art. 1 din Legea pentru organizarea judecătorească nr. 92 / 1992, republicată, se prevede că: “Puterea judecătorească este separată de celelalte puteri ale statului, având atribuții proprii ce sunt exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute de Constituție și de celelalte legi ale țării.” (art. 1 alin. 2 din Legea nr. 92 / 1992, republicată).

Acest text legal reprezintă unul dintre argumentele fundamentale care impune concluzia logică că în România este consacrat și aplicat principiul separației puterilor în stat și că justiția, puterea judecătorească este organizată ca una din cele trei puteri ale statului, alături de puterea legislativă și de puterea executivă.